

Rol ouders bij het kiezen van een boek voor jeugd (6-12 jaar)

Hoe ziet het inspiratie-, oriëntatie- en keuzep proces rondom lezen eruit voor kinderen tussen 6-12 jaar en wat zijn de voorwaarden als het gaat om digitaal lezen en luisteren?

REGIOPLAN

PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Rol ouders bij het kiezen van een boek voor jeugd (6-12 jaar)

EINDRAPPORT

Auteurs

Mathilde Vandersteen
Suna Duysak

Amsterdam, 31 maart 2026
Publicatienr. 25132

© 2026 Regioplan, in opdracht van De Koninklijke Bibliotheek

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding: Doel & aanpak.....	5
1.1	<i>Achtergrond.....</i>	5
1.2	<i>Aanpak.....</i>	5
1.3	<i>Leeswijzer.....</i>	6
2	Zoeken & kiezen.....	8
2.1	<i>Inspiratie- en oriëntatiefase.....</i>	8
2.2	<i>Keuze-, afweging- en besluitvormings-proces.....</i>	9
3	Digitale boeken & digitaal lezen.....	12
3.1	<i>Online oriënteren en zoeken naar boeken.....</i>	12
3.2	<i>Digitaal lezen.....</i>	13
3.3	<i>Wensen en verwachtingen online zoeken en lezen.....</i>	14
4	Conclusies & reflectie.....	16
4.1	<i>Kernbevindingen.....</i>	16
4.2	<i>Reflectie.....</i>	17
B.	Bijlage.....	21
B.1	<i>Onderzoeksverantwoording.....</i>	21

Inleiding

Doel & aanpak

1 Inleiding: Doel & aanpak

1.1 Achtergrond

1.1.1 Aanleiding en doel

De KB, Nationale Bibliotheek (hierna: KB) heeft aan Regioplan gevraagd onderzoek te doen naar het inspiratie-, oriëntatie- en keuzeprocess van een boek voor kinderen tussen de 6-12 jaar en wat hun voorwaarden zijn als het gaat om digitaal lezen en luisteren. De KB heeft momenteel nog beperkt inzicht in hoe het keuzeprocess voor boeken in deze leeftijdsgroep verloopt en welke rol ouders daarin spelen. Met het voorliggende onderzoek is getracht hier meer grip op te krijgen.

Doel

In 2027 is de KB voornemens een nieuw lees- en luisterplatform te lanceren ter vervanging van de huidige Online Bibliotheek. De inzichten uit dit onderzoek moeten onder meer bijdragen aan een betere aansluiting van het nieuwe platform bij de wensen en verwachtingen van ouders en kinderen (6-12 jaar). Daarnaast worden de resultaten benut voor de evaluatie en herijking van bestaande diensten, zoals jeugdbibliotheek.nl.

1.1.2 Onderzoeksvragen

In het onderzoek stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

Hoofdvraag

Hoe ziet het inspiratie-, oriëntatie- en keuzeprocess rondom lezen eruit voor kinderen tussen 6-12 jaar en wat zijn de voorwaarden als het gaat om digitaal lezen en luisteren?

Deelvragen

1. Welke rol spelen ouders in het inspiratie-, oriëntatie- keuzeprocess van het kind bij het lenen van boeken?
2. Via welke kanalen doen kinderen en ouders inspiratie en leestips op voor kinderboeken: online, via school, via vrienden, via familie en/of andere kanalen?
3. Wanneer overwegen kinderen en ouders een digitaal boek en wanneer een gedrukt boek?
4. Worden digitale boeken vooral voorgelezen of lezen kinderen deze boeken zelf?

5. Zouden ouders hun kind zelfstandig digitaal laten zoeken en lezen in de nieuwe Online Bibliotheek?
 - Onder welke voorwaarden zouden ouders dit toestaan?
 - In hoeverre spelen afspraken rondom schermtijd en digitaal mediagebruik een rol in deze afweging?

Scope van het onderzoek

De focus van het onderzoek ligt op kinderen tussen de 6-12 jaar. We maken daarbij een onderscheid in de jongere (6-9 jaar) en oudere (10-12 jaar) leeftijdsgroepen. Vanwege de beperkte omvang van de steekproef (n=12) zijn kinderen met dyslexie buiten de scope van het onderzoek gelaten. Kinderen met dyslexie hebben vaak andere leeservaringen en maken mogelijk andere afwegingen bij de keuze voor een boek. Het opnemen van deze groep zou bij een kleine steekproef de variatie in de opgehaalde informatie vergroten, waardoor de resultaten moeilijker te interpreteren zijn. Verder hebben we in het onderzoek met name ouders betrokken die zelf al digitaal lezen (en al gebruikmaken van de Online Bibliotheek) om meer inzicht te krijgen op de mate waarin de huidige online omgeving aansluit bij het zoekproces van ouders en kinderen.

1.2 Aanpak

Voor het onderzoek is gekozen voor een kwalitatief design: twaalf ouders en kinderen zijn (een-op-een) geïnterviewd om verdiepend inzicht te krijgen in het proces en de afwegingen die zij maken bij het kiezen van een boek. De aanpak bestond daarbij uit vier fasen:

Fase 1 – Voorbereiding en werving (kick-off): In de eerste fase van het onderzoek zijn via een kick-offbijeenkomst met de KB de onderzoeksscope en definitieve onderzoeksvragen definitief vastgesteld. Verder is de wervingsstrategie afgestemd waarbij is gekozen om vroeg (direct na de kick-off) te starten met het werven van ouders via de app van de Online Bibliotheek. Er is een oproep en link geplaatst in de app waarmee ouders zich konden aanmelden voor een online interview. Daarnaast heeft de KB verschillende locatiemanagers benaderd voor de organisatie van de fysieke interviews in de bibliotheek.

Fase 2 – Deskstudie (input voor topiclijst en analysekader): Parallel aan de werving is een beknopte deskstudie uitgevoerd naar bestaande inzichten over het inspiratie-, oriëntatie- en keuzeprocess van een boek voor kinderen tussen de 6-12 jaar. De deskstudie is gebruikt als input voor de topiclijst voor de interviews met ouders. De topiclijst is besproken met de KB en verder aangescherpt en definitief gemaakt. In deze fase is daarnaast een analysekader opgesteld (zie bijlage) om de inzichten uit de interviews systematisch te analyseren.

Fase 3 – Dataverzameling (interviews met ouders): Tussen februari en maart (2026) zijn twaalf interviews afgenomen met ouders, waarvan er tien online plaatsvonden en twee fysiek in de bibliotheek. Bij vier interviews sloten kinderen aan en konden we hen ook direct bevragen. Als blijk van waardering hebben ouders en kinderen die deelnamen een boekenbon ontvangen ter waarde van vijftien euro.

Tabel 1.1. Responsaantallen

	Leeftijdsgroep kind			Totaal
	6-9 jaar	10-12 jaar	6-12 jaar ¹	
n	4	2	6	12

¹ Dit betreffen ouders die twee of meer kinderen hebben in zowel de jonge (6-9 jaar) als oude (10-12 jaar) leeftijdsgroepen die zijn onderscheiden in het onderzoek.

Vooraf beoogden we een gelijk aandeel fysieke als online interviews af te nemen, waarbij voor de fysieke interviews de focus lag op het werven van ouders die niet online zoeken. Ook hoopten we via fysieke interviews in de bibliotheek een andere type ouders te spreken dan de ouders die zich hadden aangemeld via de app van de Online Bibliotheek (dit betroffen veelal ouders met een theoretisch opleiding en

Nederlands als thuistaal). De werving voor de fysieke interviews vond plaats op twee locaties in Utrecht (Kanaleneiland en Hoograven). In de praktijk viel de animo tegen: weinig ouders wilden deelnemen aan een fysiek interview en de ouders die we spraken bleken ook online te zoeken. Met de KB is besloten om de resterende interviews online af te nemen. In tabel 1.1 zijn de responsaantallen per onderscheiden leeftijdsgroepen schematisch samengevat.

Fase 4 – Afronding (analyse en rapportage): Aan de hand van de gespreksverslagen en het analysekader zijn de kernbevindingen per leeftijdsgroep geanalyseerd en samengevat. Vervolgens zijn de onderzoeksvragen beantwoord. De bevindingen zijn beknopt gerapporteerd in dit rapport.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 rapporteren we de kernbevindingen over het inspiratie-, oriëntatie- en keuzeprocess van een boek voor kinderen tussen de 6-12 jaar en in hoofdstuk 3 beschrijven we wat hun ervaringen en voorwaarden zijn als het gaat om digitaal zoeken, lezen en luisteren. Tot slot geven we in hoofdstuk 4 antwoord op de onderzoeksvragen en formuleren we aanknopingspunten om het (nieuwe) online platform beter aan te laten sluiten op de wensen en verwachtingen van ouders en kinderen. Verder is in de bijlage van dit rapport een uitgebreide verantwoording over de respons en het analyseschema opgenomen.

Zoeken & kiezen

*Hoe de zoektocht naar een nieuw boek
begint en verloopt*

2 Zoeken & kiezen

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe kinderen en hun ouders op zoek gaan naar nieuwe boeken en hoe zij uiteindelijk tot een keuze komen. We gaan in op de verschillende fases in dit proces: van inspiratie en oriëntatie tot het daadwerkelijke keuze- en besluitvormingsmoment.

2.1 Inspiratie- en oriëntatiefase

Begin van de zoektocht

De ouders die in dit onderzoek zijn gesproken, nemen over het algemeen een stimulerende houding aan ten opzichte van het leesgedrag van hun kinderen. De meerderheid van hen leest zelf regelmatig en vervult daarmee een duidelijke voorbeeldfunctie. Op die manier vormen ouders vaak de eerste bron van inspiratie voor kinderen om zelf ook te gaan lezen. Vanuit deze basis ontstaat de fase waarin kinderen op zoek gaan naar nieuwe boeken.

De inspiratie- en oriëntatiefase begint in de praktijk meestal wanneer een boek (of een serie) is uitgelezen. Kinderen lezen veel series, dus het volgende deel in een serie is waar veelal naar gezocht wordt door kinderen en hun ouders. Series bieden daarmee houvast en een mogelijkheid om telkens eenvoudig nieuwe boeken te vinden. Een ouder vertelt dat ze naar de bieb wordt gestuurd door haar kinderen met een duidelijke opdracht: *“doe nog maar een paar boeken van die serie”*. Het oriënteren en zoeken wordt daarmee dus lastiger wanneer een hele serie is uitgelezen. Een ouder vertelt dat wanneer een serie is afgelopen, kind en ouder vaak denken *“wat nu?”*.

Veel verschillende inspiratiekanalen

Inspiratie voor nieuwe boeken (en series) zullen ouders en kinderen dan elders op moeten doen. Veelal vinden of zoeken zij nieuwe boeken en series op basis van suggesties van vrienden (met kinderen), kennissen (met een onderwijs- of taalachtergrond), of familie. Ook vormen de boeken die ouders zelf vroeger lezen een bron van inspiratie. Daarnaast doen de kinderen zelf ook ideeën op door boeken die op school worden besproken, die in de schoolbibliotheek staan, of die worden gelezen met begrijpend lezen. Ook kinderboekenweekactiviteiten, folders, of activiteiten in de bibliotheek (zoals voorleesochtenden of -wedstrijden) helpen kinderen met inspiratie opdoen voor nieuwe boeken(series). Veelvuldig werd ook de Grote Vriendelijke Honderd en de bijbehorende podcast genoemd als inspiratiebron. Daarnaast werden kanalen als het Jeugdjournaal, kinderboeken.nl,

boekrecensies, nieuwsbrieven van uitgevers of oude Griffelijsten plekken waar, in deze gevallen, met name ouders inspiratie opdoen genoemd. Deze kanalen kwamen vaak maar in een enkel interview aan bod. Ook werd één keer AI (ChatGPT) ingezet als een zoekmiddel om nieuwe ideeën en inspiratie op te doen voor het vinden van een nieuwe serie. De website jeugdbibliotheek.nl was bij geen van de ouders met wie is gesproken bekend, of werd in ieder geval niet expliciet genoemd.

In de bibliotheek trekken uitstallingen de aandacht; kinderen nemen relatief vaak een uitgestald boek mee. Een aansprekende, visueel aantrekkelijke kaft speelt daarbij een doorslaggevende rol. Dit is anders dan bij de boeken in de kast, waar alleen de rug zichtbaar is. Uit de interviews blijkt daarnaast dat biebouders in de schoolbibliotheek heel erg helpen bij het zoeken en oriënteren op thema's. De ouder-vrijwilligers in de schoolbibliotheek begeleiden kinderen actief door vragen te stellen en hen te helpen ontdekken wat ze leuk vinden. Deze persoonlijke begeleiding helpt kinderen om boeken te kiezen die bij hen passen.

Ouders als gids in het zoekproces

Ouders spelen vooral een stimulerende, en faciliterende rol. Zonder ouders zou het zoekproces vaak niet op gang komen. Zeker wanneer kinderen zelf geen heel fanatieke lezers zijn, moedigen ouders dit zoekproces aan.

“Als ik het [lezen van boeken] niet zou aanmoedigen zou [mijn kind] alleen maar Donald Duck lezen”

Ouders helpen kinderen vooral bij het oriënteren op randvoorwaarden en geschiktheid. Hoe sturend zij daarin zijn, verschilt en hangt onder meer samen met de leeftijd van het kind. Jongere kinderen (6-9 jaar) krijgen vaak meer vrijheid om zelf te kiezen, bijvoorbeeld bij het uitzoeken van prentenboeken. Terwijl bij oudere kinderen (10-12 jaar) ouders juist vaker actief meedenken. Met name wanneer kinderen (net) beginnen met zelf lezen, is het voor hen soms lastig in te schatten welke boeken passend zijn en het juiste leesniveau hebben. Ouders ondersteunen dan bij het beoordelen van het niveau van het boek en houden daarbij ook rekening met het feit dat leesniveaus in de praktijk kunnen verschillen: *“het ene ‘B-niveau’-boek is het andere niet”*. Ouders proberen het lezen leuk en toegankelijk te houden en kiezen liever iets dat net wat makkelijker is dan een te moeilijk boek waardoor de leesmotivatie kan afnemen.

Daarnaast denken ouders mee over de inhoudelijke aansluiting. Kinderen kunnen het lastig vinden om te bepalen welk boek qua thema bij hen past. Ouders helpen dan inschatten of een boek bijvoorbeeld niet te spannend of te *“duister”* is en of

het aansluit bij wat het kind leuk vindt. Enkele ouders geven aan dat zij soms ook bewust boeken aandragen die passen bij de belevingswereld van het kind of bij thema's waar het kind mee te maken kan krijgen. Zo vertelt een ouder dat zij specifiek een boek uitkoos voor haar kinderen om hen alvast kennis te laten maken met het onderwerp rouw.

Tot slot sturen ouders soms ook op de balans in de typen boeken die worden geleend. Ze laten hun kinderen bijvoorbeeld naast een stripboek ook een leesboek lenen. Daarmee proberen zij ervoor te zorgen dat kinderen plezier in lezen blijven houden en ook hun leesvaardigheid verder ontwikkelen.

Ouders laten het daadwerkelijke keuzeproces in de bibliotheek meestal grotendeels bij het kind, zeker wanneer er prentenboeken of voorleesboeken worden uitgezocht. De oriëntatie verloopt daar relatief vrij, kinderen lopen rond, pakken boeken uit de kasten en bladeren in de boeken die hen interessant lijken. Ouders dragen af en toe ideeën aan, geven een tip, of benoemen interessante thema's. Soms maken ouders een beperkte voorselectie. Vaak gaat dit samen met een gesprek met het kind over wat hen aanspreekt in bepaalde boeken en waarom.

Zoekstrategieën van kinderen

Oudere kinderen zoeken doorgaans gericht, bijvoorbeeld op thema of op het icoontje dat bij een categorie hoort. Zij weten vaker waar 'hun' boeken staan en maken vervolgens een keuze op basis van de kaft, of de achterflap. Tegelijkertijd blijkt niet ieder kind goed te kunnen verwoorden wat het wel en niet leuk vindt, waardoor zoeken lastig kan zijn. Ook zijn de thema's niet altijd even duidelijk, zo vertelt een ouder: *"Waarom staat het ene boek wel bij dromen en magie, en het andere boek juist niet? De categoriën spreken niet altijd voor zich, ik mis de logica"*. In die situaties zijn de icoontjes een praktisch hulpmiddel voor kinderen om zich te oriënteren.

Wanneer kinderen op zoek zijn naar iets wat zij al kennen, bijvoorbeeld een bekende auteur of serie, wordt soms ook de catalogus gebruikt om gericht te zoeken; in andere gevallen is het zoekproces meer verkennend en bestaat het uit rondlopen en kijken.

Vindplaats en presentatie van het leesaanbod

De presentatie van boeken in de bibliotheek speelt daarbij een belangrijke rol. Boeken die uitgestald liggen, worden relatief vaak geleend en maken kiezen eenvoudiger. Ouders vertellen dat er soms zoveel keuze is in de bibliotheek dat het

aanbod als overweldigend wordt ervaren door kinderen. Een ouder verwoordt dit als volgt: *"Het is zoals een snoepwinkel, ze vinden alles mooi en lekker."* Enkele ouders noemen dat een kleiner aanbod het kiezen soms makkelijker zou maken. Wat helpt in het kiezen zijn de uitgelichte titels. Opvallend veel ouders zeggen dat dat de plek is waar zij de boeken vandaan halen. Het blijkt dat voor ouders het aanbod ook overweldigend kan zijn: *"Ik vind het zelf ook heel moeilijk om iets te vinden, er is te veel aanbod"*. Ook de kaft van het boek speelt een grote rol. Het visuele ontwerp, met plaatjes en kleuren trekt aandacht en beïnvloedt de keuze. Boeken in de kast nodigen minder uit, omdat alleen de rug zichtbaar is.

Online wordt vooral doelgericht gezocht, met name op titel, auteur of het volgende deel in een serie. In de meeste gevallen nemen de ouders hierbij het initiatief, en zoeken zij online. Het online kanaal wordt daarmee minder gebruikt voor inspiratie of het opdoen van nieuwe ideeën, en vooral als middel om gericht een specifiek boek te vinden. In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op het online zoekproces.

2.2 Keuze-, afweging- en besluitvormingsproces

Vaak een vertrouwde keuze

Herkenbaarheid is voor zowel ouders als kinderen een belangrijk punt bij het selecteren van boeken. De keuze valt vaak op een volgend deel in een serie of op een bekende auteur. Ook ouders die minder bewust of structureel boeken uitzoeken, grijpen in de praktijk regelmatig terug op titels die zij herkennen, waar zij eerder over hebben gehoord of die via anderen zijn getipt. Een vader verwoordt dit als volgt: *"Wat een boer niet kent dat vreet ie niet"*. Een andere ouder zegt daarnaast dat het door het grote aanbod soms makkelijker is om voor iets bekends te kiezen, omdat het lastig is in de hoeveelheid aan boeken een keuze voor iets nieuws te maken. De ouder licht dit verder toe:

"Er is zoveel potentieel, maar sommige boeken worden nu helemaal niet gevonden [...] Je bent heel erg geneigd om vanuit vroeger te denken [...] maar er zijn zoveel nieuwe leuke boeken en schrijvers, ik loop zelf ook achter. Er is zoveel aanbod, maar je weet gewoon niet waar te beginnen. [...] De bibliotheek zou meer nieuwe en inclusieve schrijvers mogen aanraden"

Voor kinderen is het bovendien niet altijd eenvoudig om te bepalen wat zij, naast het vertrouwde, nog meer leuk zouden kunnen vinden. Daardoor kiezen zij vaak binnen een bekend repertoire en ervaren zij drempels om daarbuiten te zoeken. Naast herkenbaarheid spelen interesses een belangrijke rol in het zoek- en keuzeproces. Bij jongere kinderen staat het thema vaak centraal (bijvoorbeeld piraten, unicorns of Lego Ninjago), terwijl oudere kinderen die interesse vaker vertalen naar het zoeken naar boeken met het 'juiste' icoontje. De icoontjes op de achterkant van boeken bieden hierbij wat houvast zodra ze weten wat ze interessant vinden.

Rol van ouders groter bij zelfstandige lezers

Het besluit over welke boeken uiteindelijk worden gekozen, gebeurt in de meeste gevallen in samenspraak tussen ouder en kind. De mate van sturing verschilt per ouder: sommige ouders laten veel keuzevrijheid, anderen sturen nadrukkelijker. Opvallend is dat zodra kinderen zelf gaan lezen, ouders vaak een grotere, soms doorslaggevende rol krijgen in de uiteindelijke keuze dan bij het kiezen van prentenboeken. Ouders kijken bij zelfleesboeken vaker actief mee naar aspecten als leesniveau, thematiek en bijvoorbeeld taalgebruik.

De belangrijkste afwegingen die kinderen maken bij het uiteindelijk kiezen van een boek hangen veelal samen met:

- **Herkenbaarheid:** bekende series, auteurs of titels hebben vaak de voorkeur.
- **Interesse en thema:** onderwerpen die aansluiten bij de interesses van het kind (bijvoorbeeld specifieke thema's of genres).
- **Leesniveau en toegankelijkheid:** ouders letten erop dat het boek qua moeilijkheidsgraad past bij het leesniveau van het kind.
- **Visuele aantrekkelijkheid:** de kaft en uitstraling van een boek spelen een belangrijke rol bij het eerste oordeel van kinderen.
- **Aanbevelingen van anderen:** tips van vrienden, ouders, school of bibliotheekmedewerkers.
- **Balans in typen boeken:** sommige ouders sturen op een mix van bijvoorbeeld strips en leesboeken om zowel leesplezier als leesontwikkeling te stimuleren.

Samenvattend

Het zoek- en inspiratieproces van kinderen kunnen we als volgt samenvatten:

- **Series bieden houvast.** Kinderen zoeken meestal eerst naar het volgende deel van een bekende reeks. Wanneer een serie is afgelopen begint veelal een bredere oriëntatie op nieuwe boeken, dit wordt vaak als moeilijker ervaren.
- **Inspiratie voor nieuwe boeken komt uit veel verschillende bronnen.** Veelgenoemde kanalen zijn tips van vrienden, familie of andere ouders, boeken die op school worden gelezen of besproken, activiteiten in de bibliotheek of tijdens de Kinderboekenweek, en aanbevelingen via media zoals podcasts, websites of nieuwsbrieven.
- **Ouders spelen een belangrijke stimulerende en faciliterende rol in het proces.** Zij moedigen lezen aan, helpen bij het zoeken naar nieuwe boeken en ondersteunen bij het beoordelen van geschiktheid, bijvoorbeeld op leesniveau, thematiek en interesse.
- **In de bibliotheek verloopt het zoeken vaak verkennend.** Kinderen lopen rond, pakken boeken uit de kast en bladeren erin. Tegelijkertijd zoeken oudere kinderen soms gericht, bijvoorbeeld op thema, categorie-icoontjes, een bekende auteur of een serie.
- **De presentatie van boeken beïnvloedt het keuzeproces sterk.** Boeken die zichtbaar worden uitgestald trekken veel aandacht en worden vaker gekozen, mede doordat de kaft direct zichtbaar is. Het grote aanbod in de bibliotheek kan als overweldigend worden ervaren.
- **Online wordt vooral doelgericht gezocht,** meestal door ouders, bijvoorbeeld op titel, auteur of een specifiek deel van een serie. Het online kanaal wordt minder gebruikt voor inspiratie en meer als hulpmiddel om een bekend boek te vinden.

**Digitale boeken & digitaal
lezen**

3 Digitale boeken & digitaal lezen

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe kinderen en hun ouders zich online oriënteren en zoeken naar boeken en welke factoren een rol spelen in hun afweging om al dan niet een digitaal boek te lezen. We gaan daarbij ook in op hun wensen en verwachtingen voor het beter faciliteren van digitaal zoeken en lezen.

3.1 Online oriënteren en zoeken naar boeken

Online zoeken

Internet wordt door ouders en kinderen maar beperkt gebruikt om inspiratie op te doen of naar boeken te zoeken. Soms wordt gekeken op kinderboeken.nl of in de apps van de bibliotheek, maar dit zijn uitzonderingen. Kinderen zoeken vrijwel niet online, de redenen daarvoor lopen uiteen. Sommige ouders geven aan dat online zoeken eenvoudigweg geen vanzelfsprekend onderdeel is van hun zoekgedrag: *“Het zit niet in hun systeem”, “Ze mogen dat prima doen, maar doen het eigenlijk niet”*. Andere ouders beperken bewust het online zoeken om schermtijd te minimaliseren: *“[Ik wil] ze zo min mogelijk online laten doen als dat niet online hoeft”*. Het meest nadrukkelijk komt echter naar voren dat de app voor kinderen onvoldoende intuïtief werkt, en volgens sommige ouders ook voor henzelf niet.

Ouders gebruiken zowel de app van de lokale bibliotheek als die van de Online Bibliotheek, maar wel met verschillende doelen. De app van de lokale bibliotheek wordt vooral gebruikt om gericht te zoeken en vervolgens boeken te reserveren. Een enkele ouder gebruikt de app zelfs tijdens een bezoek aan de fysieke bibliotheek, bijvoorbeeld om te controleren of een bepaald boek beschikbaar is. De app wordt vooral gebruikt voor het gericht kunnen zoeken op titel of auteur. De app van de Online Bibliotheek wordt iets vaker gebruikt om zich te oriënteren, maar ook dit gebruik blijft beperkt. Bovendien richt die oriëntatie zich logischerwijs op digitale boeken en luisterboeken, terwijl fysieke boeken veel vaker worden geleend.

Het gebruik van de app

Uit de gesprekken komt naar voren dat de Online Bibliotheek weinig ondersteuning biedt bij het vinden van nieuwe boeken, een ouder vertelt letterlijk: *“Het werkt niet goed om te kunnen ontdekken”*. Een ouder omschrijft de app als *“een grote berg waar net niks inzigt”*. De app kan volgens ouders *“wel een kleine facelift”* gebruiken. Vooral het zoeken op thema wordt als lastig ervaren, waardoor het moeilijk is om in te schatten of een boek leuk of passend zal zijn. Juist de elementen die in de

fysieke bibliotheek helpen bij het maken van een keuze, ontbreken volgens ouders grotendeels in de app: het goed bekijken van de kaft en omslag, de icoontjes, uitgelichte boeken en het makkelijk lezen van de achterflap (*“daar moet je dan weer een paar keer voor doorklikken”*). Daardoor krijgen ouders en kinderen, zoals een ouder vertelt *“minder een gevoel”* bij een boek. Een andere ouder zegt: *“Je moet al weten waar je naar zoekt om het te kunnen vinden”*. De app lijkt daarmee minder geschikt voor ontdekken en vooral bruikbaar voor gerichte zoekopdrachten. Ouders vertellen dat ze er met een open zoekopdracht in de app vaak niet uitkomen: *“De app werkt niet goed om te [kunnen] ontdekken”*.

“...het is juist fijn dat de bibliotheek offline interactie opzoekt, door een speurtocht, leuke vragen [om interesses op te halen], met de klas [langs] bij de bibliotheek. Als zo iets online zou zijn, dan zou ik ze misschien wel online laten zoeken. [...] Het is gewoon heel fijn dat de bibliotheek er is, ik twijfel of dat ook online zou kunnen.”

Veel ouders vertellen dat kinderen niet of nauwelijks zelfstandig zoeken in de Online Bibliotheek, omdat het aanbod groot is en de app weinig houvast biedt bij het oriënteren, kiezen en beslissen. Juist datgene wat in de fysieke bibliotheek kinderen helpt om boeken te kiezen, ontbreekt in de online app. In de fysieke bibliotheek wordt het zoekproces volgens ouders veel meer ondersteund door de inrichting van de ruimte, bijvoorbeeld via uitstallingen, thema's en icoontjes. De filters die de app biedt, worden door verschillende ouders niet als voldoende ervaren om op een vergelijkbare manier te kunnen zoeken (zie ook eerste kader in paragraaf 3.3). De praktische ontoegankelijkheid van de app lijkt dan ook de belangrijkste reden te zijn waarom ouders hun kinderen niet zelfstandig online laten zoeken: *“Het gebruik van de app wordt [op deze manier] heel erg bij de ouders gelegd”*.

De online bibliotheek

In de interviews hebben we gevraagd naar ervaringen met de Online Bibliotheek, de ouders begonnen uit zichzelf over de ervaringen met de app van de bibliotheek. In de interviews kwam duidelijk naar voren dat ze de app vooral gebruikten als online medium. De website van de bibliotheek werd bijna niet genoemd door ouders.

Voorwaarden voor online zoeken door kinderen

Tegelijkertijd blijkt uit de gesprekken dat er variatie bestaat in de mate waarin ouders hun kinderen, buiten de toegankelijkheid van de app, online boeken laten

zoeken. Slechts een enkeling noemt schermtijd als doorslaggevend argument om kinderen niet online te laten zoeken. Een enkele ouder geeft aan het belangrijk te vinden om online mee te kijken met wat het kind doet en het kind daarom niet zelfstandig te laten zoeken. Daar staat tegenover dat een andere ouder beschrijft dat haar kinderen van vijf en zeven jaar zelfstandig luisterboeken hadden geleend via de iPad, zonder dat zij daarvan op de hoogte was. Daarbij valt dit wel iets te nuanceren: *“Waarschijnlijk was het meer proberen en iets leuks zien”*, een gerichte zoekopdracht lijkt het de ouder niet te zijn geweest. De ouder heeft dan ook eerst gecontroleerd wat voor boek er op de iPad was gezet. Een andere ouder vertelt een zelfde soort verhaal:

“...Ze [de kinderen] mogen wel zelf online zoeken, ze zoeken online in de bibliotheek naar luisterboeken. Die gebruiken we onderweg in de auto. Het gaat niet heel makkelijk. Wat er op het beginscherm staat, dat kiezen ze meestal...”

De afweging om kinderen wel of niet zelfstandig in de app te laten zoeken, lijkt in de eerste plaats praktisch van aard en niet zozeer principieel: *“Ze mogen dat [online zoeken] prima doen, maar doen het eigenlijk niet”*. Het wel of niet zelfstandig laten zoeken lijkt dus vooral afhankelijk van de bruikbaarheid en toegankelijkheid van het online kanaal.

3.2 Digitaal lezen

Lezen is een activiteit zonder scherm

Ouders zijn stellig: de meeste kinderen lezen niet digitaal. Er wordt vaak geen bewuste afweging gemaakt tussen een e-book of fysiek boek, omdat er per definitie niet digitaal wordt gelezen door kinderen. Het is in de meeste gevallen een principiële overweging: kinderen moeten leren dat lezen in een fysiek boek gebeurt: *“zij moeten zelf een boek in handen krijgen”*. Er zijn zelfs ouders die er bewust voor kiezen niet op een e-reader te lezen in het bijzijn van hun kinderen om daarmee duidelijk te maken dat lezen een activiteit is zonder scherm. Ook vertelt een ouder dat zij vanuit de school hebben meegekregen dat kinderen minder concentratie hebben wanneer zij digitaal lezen, en daar daarom bewust niet voor kiezen.

Schermtijd speelt een beperkte rol

Sommige ouders zeggen dat schermtijd een rol speelt bij de overweging om wel of niet digitaal te lezen, maar dit wordt niet door iedereen gedeeld. In sommige gevallen wordt de e-reader juist niet gezien als een scherm dat hoort bij schermtijd (*“net zoals een typecursus, dat valt ook niet onder schermtijd”*). Veel concreter en praktischer zijn de overwegingen dat e-readers kwetsbare apparaten zijn, en dat ouders die daarom liever niet aan hun kinderen geven. Bij ouders die principieel kiezen voor *niet* digitaal lezen, is schermtijd daar soms wel een overweging in. Ook maakt het device daarin uit: *“Schermtijd is wel belangrijk, e-reader telt daar niet mee, maar ik zou [mijn kinderen] minder snel op de iPad laten lezen.”*

Stimulerende aspecten van (samen) lezen komen minder goed tot hun recht

Daarnaast zeggen enkele ouders dat bij een digitaal boek (ook bij een luisterboek) de ervaring van samen lezen en bladeren verdwijnt. Meerdere ouders vertellen dat illustraties in digitale boeken minder goed tot hun recht komen, terwijl juist die afbeeldingen bij boeken voor jongere kinderen een belangrijke rol spelen in hun leesontwikkeling en het stimuleren van lezen.

Digitaal lezen vaak incidenteel en veelal praktische aanleiding

Voorlezen komt wat vaker voor vanaf een e-reader, maar ook dit is vaak een uitzonderlijke situatie. Er is dan sprake van een afweging: het kan voorkomen dat ouders ervoor kiezen om een voorleesboek toch digitaal te lenen als een fysiek boek is uitgeleend in de bieb, zodat ze niet hoeven te wachten: *“In principe altijd een papieren boek, maar nu een boek dat gereserveerd moest worden dus eerst starten met een e-boek”*. Verder wordt er veelal principieel gekozen voor het lenen van alleen fysieke boeken.

Voor lezen in de vakanties blijken e-books wel vaker een oplossing te zijn. Met name oudere kinderen lezen in de vakanties wel van een e-reader, omdat dit scheelt in de bagage. Ook het voorlezen gebeurt dan vaker vanaf een e-reader. Hierbij is het goed om de kanttekening te plaatsen dat hoewel oudere kinderen soms op een e-reader lezen, er slechts een enkeling ook zélf een e-reader heeft. Veelal wordt er gelezen op de e-readers van ouders. Dit illustreert dat het digitaal lezen door kinderen echt een uitzonderingssituatie is, en zeker niet elke dag voorkomt.

Luisterboeken worden voornamelijk geleend voor specifieke situaties (met name lange autoritten en vakanties). De keuze voor dit type boek wordt daarmee heel bewust gemaakt. Een luisterboek is bij de meeste ouders ook géén vervanging voor het voorlezen door ouders zelf, maar een aanvulling op het voorlezen.

3.3 Wensen en verwachtingen online zoeken en lezen

Geen uitgesproken mening (moeilijk om behoefte in te schatten)

Online zoeken gebeurt nu vrijwel niet door kinderen (en hun ouders). Het is daarom lastig voor ouders om in te schatten of zij behoefte hebben aan een (verbeterd) online platform, specifiek voor kinderen, en of zij hun kinderen op dat platform zouden laten zoeken. De tendens is dat ouders hun kinderen best online zouden willen laten zoeken, maar in de interviews schemert ook door dat een online omgeving voor kinderen nu niet bewust wordt gemist. Het lijkt daarmee dat ouders niet direct behoefte hebben aan een online zoekomgeving voor kinderen, hoewel ze er niet onwelwillend tegenover staan.

Praktische belemmeringen bij het gebruiken van de app voor ouders (en kinderen)

- Inrichting van de accounts: bestellen via een bibliotheekpas ouder
- Navigatie die niet praktisch werkt (“één keer op terug klikken, en dan ga ik weer helemaal naar het home-scherm”)
- De omslachtigheid van het downloaden van e-books “eerst downloaden, dan weer overzetten”
- Een aantal keer doorklikken voor de achterflap te lezen valt

Wensen ten aanzien van de app

- Sneller willen filteren tussen luisterboek en e-book
- Filteren op thema én leeftijd
- Specifiekere leeftijdsfilters (huidige range wordt als te ruim ervaren)
- Eenvoudig kunnen schakelen tussen accounts van ouders en kinderen
- Filteren op AVI-niveau of leeftijd
- Vereenvoudigen van de selectiecriteria
- Meer suggesties en aanbevelingen: bijvoorbeeld de volgende delen in een serie, aanbevelingen op basis van wat je eerder hebt geleend, of suggesties op basis van je profiel
- Filteren tussen zelf lezen en voorlezen
- Kunnen klikken op de ‘tags’ die onder de boeken staan, zodat je

Positieve aspecten in fysiek zoekproces ontbreken (nog) online

Ouders zeggen dat aspecten die in de fysieke bibliotheek zo goed werken, zoals uitstallingen, activiteiten, of spelenderwijs nieuwe boeken ontdekken, op dit moment in de online omgeving ontbreken. Op de vragen of dit soort elementen online interessant zouden zijn voor hun kinderen, en of ouders hun kinderen dan online zouden laten zoeken wordt redelijk positief geantwoord. Wel valt op dat ouders het lastig vinden om zich een geheel nieuwe omgeving voor te stellen, en ze toch veelal terugvallen op de elementen uit de huidige apps die zij niet fijn vinden werken.

Huidige functionaliteiten in app maken het zoeken ontoegankelijk

De ouders vertellen wel waar zij in de huidige app tegenaan lopen. Dit heeft vaak te maken met onhandige zoekfuncties, onvoldoende zoekfilters, en te weinig passende suggesties. Tussen de regels door lijken dit ook de redenen te zijn waarom hun kinderen weinig tot niet online oriënteren en zoeken: het is te complex om inspiratie op te doen of nieuwe boeken te vinden.

Suggesties voor een online omgeving voor kinderen

- De app moet het “kunnen ontdekken” faciliteren
- Op een speelse manier suggesties doen
- Veel plaatjes, laat kinderen de kaften duidelijk zien
- Een klein fragment kunnen lezen of luisteren om te bepalen of het aansluit
- Een uitgeklede app (weinig opties, en een vereenvoudigde interface), met grote knoppen (als voorbeeld wordt de Zapp-app genoemd)
- Icoontjes of symbolen werken beter dan thema's, “spannend” zegt een kind nog niet zoveel, een symbool wel
- Controle in handen van de ouders, en afgeschermdde kaders waarin kinderen vrij kunnen zoeken (als voorbeeld wordt genoemd, het checken van boeken voordat ze kunnen worden geleend, of van te voren beperkingen instellen zodat niet alle boeken tevoorschijn komen).

Conclusies & reflectie

Samenvatting van de kernbevindingen

4 Conclusies & reflectie

In de volgende paragrafen geven we antwoord op de deelvragen en reflecteren we op wat de bevindingen impliceren voor de inrichting van de jeugdcomponent in de (nieuwe Online) Bibliotheek en voor de richting van mogelijk vervolgonderzoek.

4.1 Kernbevindingen

In het onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal:

Hoe ziet het inspiratie-, oriëntatie- en keuzeprocess rondom lezen eruit voor kinderen tussen 6-12 jaar en wat zijn de voorwaarden als het gaat om digitaal lezen en luisteren?

Kanttekening

Hieronder vatten we aan de hand van de deelvragen de kernbevindingen samen. Daarbij plaatsen we een belangrijke kanttekening. De twaalf ouders die aan dit onderzoek deelnamen hebben een relatief homogene sociaaleconomische achtergrond: vrijwel allen zijn theoretisch opgeleid en Nederlandstalig. De bevindingen bieden daardoor vooral verdiepend inzicht in de ervaringen van deze specifieke groep en zijn mogelijk minder representatief voor ouders en kinderen uit andere sociaaleconomische milieus. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op het betrekken van een diversere groep ouders. Tegelijkertijd kan worden gesteld dat de ouders in dit onderzoek wel een redelijk representatief beeld geven van de doelgroep die momenteel gebruikmaakt van de diensten van de KB.

Welke rol spelen ouders in het inspiratie-, oriëntatie- keuzeprocess van het kind bij het lenen van boeken?

Ouders spelen een centrale rol in het inspiratie-, oriëntatie- en keuzeprocess bij het kiezen van boeken door hun kinderen. Zij fungeren als voorbeeld en vormen vaak de eerste bron van inspiratie voor lezen. Daarnaast begeleiden zij het zoek- en keuzeprocess door kinderen te stimuleren tot lezen, mee te denken over passende boeken en te helpen bij het beoordelen van het leesniveau, de thematiek en de geschiktheid. Hoewel kinderen in de bibliotheek vaak zelf rondkijken en kiezen, gebeurt de uiteindelijke keuze meestal in samenspraak met ouders.

De rol van ouders in de keuze van boeken lijkt toe te nemen naarmate kinderen zelfstandiger gaan lezen. Bij jongere kinderen, die het lezen nog moeten leren en ontdekken, spelen ouders vooral een actieve rol in het oriëntatieproces. In algemene zin lijkt de betrokkenheid van ouders er vooral op gericht om negatieve leeservaringen te voorkomen en de leesmotivatie van hun kinderen te behouden.

Daarmee proberen zij ervoor te zorgen dat kinderen plezier in lezen blijven houden en hun leesvaardigheid verder ontwikkelen.

Via welke kanalen doen kinderen en ouders inspiratie en leestips op voor kinderboeken: online, via school, via vrienden, via familie en/of andere kanalen?

Inspiratie voor nieuwe boeken komt uit verschillende bronnen, waarbij sociale en offline kanalen de belangrijkste zijn. Veel tips komen via vrienden, familie en andere ouders, maar ook via school (bijvoorbeeld boeken die in de klas worden gelezen of besproken) en activiteiten van de bibliotheek of Kinderboekenweek. Daarnaast doen ouders soms inspiratie op via media zoals podcasts (Grote Vriendelijke Honderd), boekrecensies, nieuwsbrieven, websites over kinderboeken (kinderboeken.nl) of oude Griffelijsten. Deze kanalen werden echter slechts sporadisch genoemd; er is geen sprake van één kanaal dat door alle ouders regelmatig wordt geraadpleegd.

Online zoeken naar inspiratie gebeurt relatief weinig; online wordt vooral doelgericht gezocht naar een specifieke titel, auteur of serie. De jeugdbibliotheek werd door geen van de ouders met wie gesproken is expliciet genoemd.

Wanneer overwegen kinderen en ouders een digitaal boek en wanneer een gedrukt boek?

In de meeste gevallen wordt automatisch gekozen voor een gedrukt boek. Ouders beschouwen lezen vaak als een activiteit zonder scherm en vinden het belangrijk dat kinderen een fysiek boek in handen hebben. Daarbij spelen ook praktische en pedagogische overwegingen een rol: ouders ervaren dat kinderen zich beter kunnen concentreren bij een papieren boek en dat illustraties en het bladeren door het boek bijdragen aan de leeservaring en leesmotivatie, vooral bij jongere kinderen.

Digitale boeken worden vooral overwogen in praktische situaties. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer een fysiek boek niet beschikbaar is in de bibliotheek of wanneer een e-book tijdelijk een oplossing biedt terwijl een boek gereserveerd is. Ook tijdens vakanties worden e-books vaker gebruikt, omdat een e-reader het mogelijk maakt om meerdere boeken mee te nemen zonder extra bagage. In deze gevallen wordt digitaal lezen dus vooral gezien als een praktische aanvulling op het lezen van fysieke boeken, en niet als een volwaardig alternatief. Daarnaast speelt mee dat digitale apparaten als kwetsbaar worden gezien of al geassocieerd worden met andere vormen van schermgebruik.

Luisterboeken nemen binnen het digitale aanbod een eigen positie in. Deze worden door ouders en kinderen vooral gebruikt in specifieke situaties, zoals tijdens lange

autoritten of op reis. Luisterboeken fungeren daarbij niet als vervanging van het voorlezen door ouders, maar eerder als een aanvullende manier om met verhalen bezig te zijn.

Worden digitale boeken vooral voorgelezen of lezen kinderen deze boeken zelf?

Digitale boeken worden meestal incidenteel gebruikt en vaker voor voorlezen dan voor zelfstandig lezen (zie ook het antwoord op de vorige vraag). Zelfstandig digitaal lezen komt weinig voor en gebeurt voornamelijk bij oudere kinderen, meestal op de e-reader van hun ouders. Luisterboeken worden vooral als aanvulling gebruikt in specifieke situaties, bijvoorbeeld tijdens reizen, en niet als vervanging van het voorlezen door ouders.

Zouden ouders hun kind zelfstandig digitaal laten zoeken en lezen in de nieuwe Online Bibliotheek?

Veel ouders staan hier in principe voor open, maar in de praktijk gebeurt het nauwelijks. Een belangrijke reden dat het digitaal zoeken weinig gebeurt is dat de huidige Online Bibliotheek-omgeving volgens ouders onvoldoende intuïtief en ondersteunend is voor kinderen om zelfstandig boeken te ontdekken. Dit hangt samen met hun eigen ervaring: ook zij vinden het zoeken via de Online Bibliotheek en bijbehorende app lastig. Ouders spelen dan ook een duidelijke, ondersteunende rol bij het kiezen van boeken voor hun kind. Wanneer zij zelf moeite hebben met een platform, zien ze dit logischerwijs niet als een geschikt medium voor hun kind om zelfstandig te gebruiken.

De ouders met wie we spraken zijn sterk betrokken bij de boekkeuze en het leesgedrag van hun kind. Er is een duidelijke voorkeur voor papieren boeken. Wanneer kinderen wel *digitaal lezen*, gebeurt dit meestal om praktische redenen en binnen een gecontroleerde omgeving waarin ouders inzicht en regie houden, zoals via een e-reader (in plaats van een tablet) of tijdens het reizen. Ouders lijken hun kinderen niet snel volledig vrij te laten in online lezen, omdat ze willen waarborgen dat hun kind daadwerkelijk leest en niet wordt afgeleid door andere online activiteiten.

Onder welke voorwaarden zouden ouders het zelfstandig digitaal laten zoeken en lezen toestaan?

Ouders vinden dat een kindvriendelijke en overzichtelijke digitale omgeving een belangrijke randvoorwaarde is. Hierbij wordt gewezen op het belang van duidelijke categorieën, visuele ondersteuning (zoals boekomslagen en icoontjes), eenvoudige navigatie en goede aanbevelingen die kinderen ondersteunen bij het vinden van passende boeken.

Op basis van de gesprekken blijkt echter dat ouders de regie over het keuzeproces grotendeels bij zichzelf houden. We maken uit de gesprekken op dat er behoefte is aan aanvullende ondersteuning bij het selecteren van geschikte boeken, bijvoorbeeld in de vorm van leeftijds- en niveauspecifieke suggesties en aanbevelingen op basis van interesses. Deze behoefte aan ondersteuning geldt niet alleen voor het kind, maar ook voor de ouder.

Daarnaast hechten ouders waarde aan de mogelijkheid om controle uit te oefenen, bijvoorbeeld via het instellen van filters of beperkingen vooraf. Dit draagt bij aan het vertrouwen dat kinderen binnen een passende en veilige selectie zoeken en lezen, terwijl er ruimte blijft voor (een beperkte mate van) zelfstandigheid voor hun kind.

In hoeverre spelen afspraken rondom schermtijd en digitaal mediagebruik een rol in deze afweging?

Schermtijd speelt bij sommige ouders een rol, maar is meestal niet de belangrijkste reden om kinderen niet online te laten zoeken of lezen. Praktische factoren, zoals de gebruiksvriendelijkheid van de app en het gebrek aan ondersteuning bij het ontdekken van boeken, blijken in de praktijk belangrijker.

4.2 Reflectie

Op basis van de bevindingen kunnen de volgende algemene reflectiepunten worden geformuleerd voor zowel de inrichting van de jeugdcomponent van de (nieuwe) Online Bibliotheek als voor de richting van mogelijk vervolgonderzoek.

Algemene reflectiepunten

❖ Ondersteun het ontdekkingsproces en maak de online omgeving intuïtief en kindvriendelijk

De bevindingen laten zien dat kinderen en ouders vooral inspiratie opdoen via sociale en fysieke contexten (school, vrienden, bibliotheekactiviteiten, uitstallingen). De huidige online omgeving wordt vooral gebruikt voor doelgericht zoeken. Een jeugdgeving zou daarom sterker moeten

ondersteunen bij het ontdekken van nieuwe boeken, bijvoorbeeld via aanbevelingen, visuele categorieën, themapagina's en suggesties gebaseerd op eerder gelezen boeken. Alhoewel dit laatste punt niet aansluit op het beleid van de KB (verzamelen van algoritmes) lijken ouders en kinderen wel behoefte te hebben aan aanbevelingen gebaseerd op hun leeslijst. Kinderen kiezen vaak op basis van herkenning (series, auteurs) of duidelijke interesses. Een online omgeving kan dit ondersteunen door bijvoorbeeld automatisch het volgende deel in een serie aan te bevelen, vergelijkbare boeken te tonen of suggesties te doen op basis van thema's en interesses.

Verder blijkt uit de gesprekken dat ouders de huidige app als complex en weinig intuïtief ervaren. Dit vormt een belangrijke drempel voor kinderen om zelfstandig te zoeken. Een jeugdcomponent zou daarom eenvoudige navigatie, grote visuele elementen en een beperkte set duidelijke keuzes moeten bieden.

Een centrale overweging is in hoeverre een dergelijk platform daadwerkelijk door kinderen zelfstandig gebruikt zal worden, gezien de sturende rol die ouders vervullen in het zoek- en leesgedrag. De bevindingen suggereren dat deze ouderlijke betrokkenheid niet eenvoudig kan worden vervangen door een digitale omgeving. Dit impliceert dat een jeugdplatform niet uitsluitend kindgericht moet zijn, maar ook expliciet rekening dient te houden met het gebruik door ouders. Zowel kinderen als ouders hebben behoefte aan ondersteuning bij het zoek- en selectieproces. Een duale benadering, waarin zowel het kind als de ouder wordt ondersteund, lijkt daarmee het meest kansrijk.

❖ **Vertaal de sterke punten van de fysieke bibliotheek naar de online omgeving**

In de fysieke bibliotheek helpen elementen zoals uitstallingen, boekomslagen, icoontjes en thematische presentaties kinderen bij het kiezen van boeken.

In de huidige online omgeving ontbreken dit soort visuele en begeleidende elementen grotendeels. Een digitale jeugdgeving kan hierop inspelen door visuele navigatie, duidelijke categorieën, boekomslagen en korte fragmenten centraal te stellen. Daarnaast kan het helpen om vormen van 'gidsing' toe te voegen, bijvoorbeeld door kinderen via vragen of keuzestappen te begeleiden bij het vinden van boeken die aansluiten bij hun interesses (vergelijkbaar met hoe dit in de (school)bibliotheek gebeurt).

❖ **Houd rekening met de rol van ouders als gids**

Ouders spelen een belangrijke rol in het begeleiden van het zoek- en keuzeprocess. Een online jeugdgeving kan dit ondersteunen door oudercontrole, leeftijdsfilters, leesniveau-indicatoren en persoonlijke profielen te bieden, zodat kinderen binnen duidelijke kaders zelfstandig kunnen zoeken.

Reflectiepunten voor vervolgonderzoek

❖ **Diversere groep ouders en kinderen betrekken in het onderzoek**

De deelnemers in dit onderzoek hadden een relatief homogene sociaal-economische achtergrond. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op ouders en kinderen uit diversere sociaaleconomische en culturele milieus, om te onderzoeken of zoekgedrag en voorkeuren verschillen tussen groepen. Hiervoor zou een specifieke wervings-strategie kunnen worden ontwikkeld.

❖ **Ontwikkelen van 'testconcepten' voor een digitale ontdek-omgeving**

Omdat ouders moeite hebben zich een nieuwe online omgeving voor kinderen voor te stellen, kan vervolgonderzoek zich mogelijk richten op prototypes van een digitale jeugdgeving om te onderzoeken welke functies kinderen daadwerkelijk helpen bij het ontdekken van boeken.

❖ **Onderzoek hoe digitaal en fysiek zoeken elkaar kunnen versterken**

De fysieke bibliotheek speelt een belangrijke rol in het opdoen van inspiratie en het ontdekken van nieuwe boeken. Vervolgonderzoek kan daarom verkennen hoe online en offline bibliotheekervaringen elkaar beter kunnen aanvullen. Dit kan bijvoorbeeld door hybride aanbevelingssystemen te ontwikkelen of door digitale verlengingen van bibliotheekactiviteiten, waarbij kinderen thuis in de online omgeving verder kunnen zoeken naar boeken die zij in de bibliotheek hebben ontdekt, of fysieke opdrachten uit bibliotheekactiviteiten online kunnen voortzetten of afronden. De behoefte aan deze uitwerkingen kan vervolgens weer bij de doelgroep worden gepeild.

Bijlage

Onderzoeksverantwoording

B. Bijlage

B.1 Onderzoeksverantwoording

Tabel B.1 Overzicht van achtergrondkenmerken van de respondenten

Resp.ID	Leeftijdsgroep kind				Opleiding
	Jonger dan 6	6-9 jaar	9-11 jaar	> 12 jaar	
1			1	1	Hbo/wo-bachelor
2		1	1		Hbo/wo-bachelor
3	1	1			Hbo/wo-master
4		1			Hbo/wo-bachelor
5	1	1			Hbo/wo-master
6		1	1		Hbo/wo-master
7	1	1	1		Hbo/wo-master
8	1	1	1		Hbo/wo-master
9			1		Hbo/wo-bachelor
10		1			Hbo/wo-master
11		1	1	1	Hbo/wo-master
12	1	1	1		Havo/vwo, mbo
Totaal	5	10	8	2	

Tabel B.2 Analyseschema interviews

Hoofdonderwerp	Deelonderwerpen (subcodes)
0. Achtergrondkenmerken (persoonskenmerken)	Leeftijdscategorie kind, opleidingsniveau ouders, aantal kinderen, migratieachtergrond/tweetalig, andere relevante persoonskenmerken
1. Leescontext en leesattitude <i>Houding en gewoonten rondom lezen binnen het gezin (onderzoeksvraag 1)</i>	1.1 Leesplezier/leeshouding ouder 1.2 Leesplezier kind 1.3 Leesfrequentie ouder 1.4 Leesfrequentie kind 1.5 Samen lezen 1.6 Zelfstandig lezen kind
2. Toegang tot boeken <i>Waar en hoe ouders en kinderen aan boeken komen (onderzoeksvraag 2)</i>	2.1 Boekwinkel (aanschaffen/selectie fysieke winkel) 2.2 Openbare bibliotheek 2.3 School/schoolbibliotheek

Hoofdonderwerp	Deelonderwerpen (subcodes)
	2.4 Online Bibliotheek (app) 2.5 Andere digitale platforms 2.6 Vrienden/familie (ruilen/lenen)
3. Inspiratiebronnen en kanalen <i>Bronnen die ideeën, tips of suggesties geven voor nieuwe boeken (onderzoeksvraag 1)</i>	3.1 School (tip school/leerkracht) 3.2 Vrienden (tip vrienden/leeftijdsgenoten) 3.3 Familie 3.4 Online (websites, sociale media, AI/ChatGPT, Google) 3.5 Bibliotheekmedewerkers (advies) 3.6 Uitstallingen (zichtbare boeken in winkel/bibliotheek) 3.7 App-aanbevelingen (suggesties vanuit app)
4. Zoekproces naar boeken <i>Hoe de zoektocht naar een nieuw boek begint en verloopt (onderzoeksvraag 2)</i>	4.1 Concrete titel (zoeken op titel) 4.2 Browsen (vrije oriëntatie) 4.3 Online zoeken vooraf (jeugdbibliotheek, Storytel e.d.) 4.4 Fysiek zoeken (bv. in winkel/bibliotheek/in bieb op de computer) 4.5 Zoeken in app
5. Rol van ouder in zoekproces <i>Mate en manier waarop ouders sturen, helpen of controleren tijdens het zoeken (onderzoeksvraag 1)</i>	5.1 Actieve begeleiding (meekijken of sturen) 5.2 Suggesties doen (titels aandragen) 5.3 Beperkingen stellen (begrenzen keuze) 5.4 Kind zoekt zelfstandig (geen ouderbetrokkenheid) 5.5 Samen zoeken (ouder en kind) 5.6 Redenen (on)zelfstandigheid (waarom wel/niet)
6. Ervaringen met app/ Online Bibliotheek <i>Gebbruik, beleving en knelpunten bij digitaal zoeken en lezen</i>	6.1 Positief 6.2 Negatief 6.3 Vindbaarheid (makkelijk/moeilijk) 6.4 Functionaliteiten (filters, zoekfunctie, aanbevelingen) 6.5 Onbekendheid (digitale vaardigheid, weinig ervaring)
7. Keuzecriteria <i>Factoren die meespelen bij de uiteindelijke keuze</i>	7.1 Omslag (vormgeving) 7.2 Samenvatting (tekst achterkant) 7.3 Genre/thema

Hoofdonderwerp	Deelonderwerpen (subcodes)
	7.4 Leesniveau 7.5 Auteur/serie (bekende naam) 7.6 Aanbevelingen (tips van anderen) 7.7 Praktisch (beschikbaarheid/gemak)
8. Besluitvorming: ouder vs. kind <i>Wie beslist uiteindelijk over het boek</i>	8.1 Kind beslist 8.2 Samen beslissen 8.3 Ouder beslist 8.4 Toestemming nodig (ouder moet goedkeuren) 8.5 Grenzen keuzevrijheid
9. Digitaal vs. gedrukt lezen <i>Afwegingen tussen fysieke en digitale boeken (onderzoeksvraag 3)</i>	9.1 Voorkeur gedrukt 9.2 Voorkeur digitaal 9.3 Situationeel (afhankelijk van context) 9.4 Praktische redenen (gemak, uitgeleend) 9.5 Luisterboeken 9.6 Combinatie (beide boeken)
10. Manier van (digitaal) lezen <i>Hoe digitale boeken worden gebruikt (onderzoeksvraag 4)</i>	10.1 Kind leest zelf 10.2 Ouder leest voor 10.3 Samen lezen 10.4 Verschil type boek (voorlezen of zelf lezen)
11. Schermtijd en mediabeleid <i>Regels, afspraken en zorgen rondom schermgebruik (onderzoeksvraag 5)</i>	11.1 Strikte regels (vaste schermtijd) 11.2 Flexibele regels (situatie-afhankelijk) 11.3 Lezen als schermtijd (wel/niet meetellen) 11.4 Spanningen (dilemma's) 11.5 Gewenst schermgebruik (lezen is positief)
12. Voorwaarden zelfstandigheid <i>Wanneer ouders het kind zelfstandig digitaal laten lezen/zoeken (onderzoeksvraag 5)</i>	12.1 Leeftijd (leeftijdsgrens) 12.2 Vertrouwen (in kind) 12.3 Veiligheid (contentcontrole) 12.4 App-eisen (gewenste functies) 12.5 Toezicht (meekijken/controle)
13. Behoeften en verbeterwensen	13.1 Betere aanbevelingen (slimmere suggesties) 13.2 Niveau-indicatie (leeftijd/niveau duidelijker) 13.3 Oudercontrole (meer instellingen) 13.4 Autonomie kind (meer vrijheid)

Hoofdonderwerp	Deelonderwerpen (subcodes)
<i>Suggesties en wensen voor verbetering van aanbod of platform</i>	13.5 Gebruiksgemak (overzichtelijkheid)

Regioplan

Transformatorweg 38
1014 AK Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl

REGIOPLAN

PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT